

Családlátogatások, tervezésük és a tapasztalatok felhasználásának jelentősége az alsó tagozatos tanulók nevelésében

A CSALÁDLÁTOGATÁSOK JELENTŐSÉGE, CÉLJA

A családlátogatás kérdéseiről már sokat vitatkoztunk. A viták néha a tanári szobában egymás között zajlottak, néha – túllépve az iskola falain – a nyilvánosság elé kerültek.

Néhány éve a Köznevelés hasábjain folyó vitában olvashattuk sok pedagógus kollégánk véleményét, hozzászólását. Megismertünk szólásoséges felfogásokat és józan, mértéktartó állásfoglalásokat. A legszélsőségesebb véleményt a vitaindító képviselte. Írója kétségbe vonta a családlátogatás szükségességét is. E végletes szemlélet kialakulásához az 1964-es Rendtartás adhatott indítékot. Abból ugyanis hiányzik az előző Rendtartásban több helyen kiemelt és erőteljesen hangsúlyozott családlátogatási kötelezettség. Az új – 1973-ban életbe lépett – Rendtartás ismét egyértelműen kötelezővé teszi a családlátogatást, sőt bizonyos mértékig meghatározza annak idejét is. A 3. § 5. pontjában olvashatjuk: (Az osztályfőnök, az osztálytanító) „Feladata a tanulók személyiségének sokoldalú megismerése. Szükség szerint családlátogatásokat végez, az első, harmadik és ötödik osztályos tanulókat otthonukban legkésőbb az első félév végéig meglátogatja. A tanulók személyiségének alakulásáról feljegyzéseket vezet.” Amint látjuk, a családlátogatás főképpen azoknak a pedagógusoknak kötelessége, akik a tanulók személyiségének fejlődéséért elsősorban felelősek. Ezek az osztálytanítók, osztályfőnökök. A napközis, tanulószobás, vagy iskolaotthonos osztályokba járó tanulók nevelésének felelősségében osztozó nevelők – tanítók, tanárok – sokszor önként vállalják a családlátogatást is. Miért? Tudatában vannak, hogy a tanuló személyiségének sokoldalú megismeréséhez szinte elengedhetetlen, hogy környezetét: családját, otthonát is lássuk, hogy őt a megszokott környezetében vizsgáljuk. Az iskolában számtalan lehetőségünk van a pszichológiai-pedagógiai szempontú megfigyelésre. Viszont „A családlátogatás a személyiséget fejlesztő pedagógiai tevékenység szociológiai szempontú módszere.” (Tóth László)

Miért éppen az 1., 3. és 5. osztályt, annak is első félévét jelöli meg a Rendtartás a családlátogatás idejeként?

Legtöbb iskolánkban az alsó tagozaton úgy-

nevezett kissozakasos rendszerben folyik az oktatás. A felső tagozaton pedig az 5. osztálytól vezet az osztályt egy osztályfőnök. Tehát az 1., a 3. és az 5. osztályban változik a tanulók fejlődéséért leginkább felelős pedagógus személye. A Rendtartás a családlátogatások határidejét ehhez a rendszerhez szabja.

Amennyiben egy iskolában más az osztályok vezetésének rendje (osztatlan, részben osztott iskolák, felvezető rendszer stb.), a Rendtartás e pontjának értelmezése megváltozik.

Összefoglalva az eddig elmondottakat: A családlátogatás az osztálytanítónak, osztályfőnöknek a Rendtartásban is megszabott kötelessége.

Osztálytanító, osztályfőnök váltás esetén a családlátogatás befejezésének határideje: a tanév első féléve.

A családlátogatás is pedagógiai tevékenységünk része. Célja a tanulók személyiségének megismerése, fejlesztése, ennek érdekében az iskolai, otthoni nevelés összehangolása, a tanulók családi környezetének, elsősorban a szülőknek meggyőzésével, nevelésével.

A CSALÁDLÁTOGATÁSOK TERVEZÉSE

Pedagógiai tevékenységünket egészében és részleteiben egyaránt megtervezzük. Tanmenetet, nevelési tervet, óravázlatot készítünk. Mindezt szükségesnek tartjuk, természetesen találjuk. *Más pedagógiai tevékenységünkhöz hasonlóan a családlátogatásokat is természetesen kell végezniük.*

Tervünk két ütemben készülhet:

Először egyszerű számítással felmérjük, hogy osztályunk tanulóinak számát, és a rendelkezésünkre álló kb. 15 hetet figyelembe véve egy-egy helyen, vagy hónapban hány tanulót kell meglátogatnunk.

Helyes, ha mindjárt azt is meggondoljuk, hogy a hét melyik napját vagy napjait tudjuk a családlátogatásra fordítani. Már a tervezéskor számoljunk azzal, hogy a teljes családot rendszerint csak a késő délutáni vagy esti órákban találhatjuk együtt. Ezért egy napon legfeljebb két család látogatására van alkalmunk.

A második ütemben már részletes beosztást készítünk. Melyek lehetnek ennek a beosztásnak a szempontjai?

Különösen akkor, ha tanulóink nagy területen, szórta, egymástól távol laknak, sok időt takaríthatunk meg, ha az egy helyen, vagy egymás közelében lakó családokat ugyanazon a napon látogatjuk meg. (Egy alkalommal természetesen legfeljebb két-három családot.)

Amennyiben a tanulók lakása egymáshoz közel, egy tömbben van, látogatásuk nem jelent különösebb fáradságot, idővesztést, úgynevezett „sürgősségi” szempontot választunk. Mit jelent ez? A legtöbb gondot, problémát adó, a segítségre legjobban rászoruló tanulóinkat látogatjuk meg először, s a végére maradnak a „könnyű esetek”.

Az említett két szempont variációjára is gyakori a példa. Az első, a mindenképpen kötelező látogatás tervét az első szempont szerint állítjuk össze. A második vagy harmadik látogatást már úgyis csak a problémák sokasága, a sürgető szükségesség indokolja.

A CSALÁDLÁTOGATÁSOK ELŐKÉSZÍTÉSE

Napjaink állandóan visszatérő problémája: oktatásunk-nevelésünk hatékonyasága, illetve hatékonyságának növelése. Ahhoz, hogy családlátogatásaink ne váljanak formálissá, hanem hatékonyan segítsék személyiségfejlesztő pedagógiai munkánkat, kevés a gondos tervezés. Családlátogatásainkat megfelelően elő is kell készítenünk.

Az előkészítő munka sokoldalú és meggyőző legyen. Ismertetnünk kell a szülőkkel a családlátogatás célját. Meg kell őket győzni látogatásunk jelentőségéről gyermekük megismerése, megértése, segítése szempontjából. A szülőkkel azt kell megértetni, hogy a pedagógus látogatása nem kíváncsiság, illetéktelen beavatkozás a család, az otthon életébe, hanem hivatásuk együttjáró kötelesség. E kötelesség pontos teljesítése a tanulónak előnyére, hasznára válik.

Ismertetni kell a szülőkkel a családlátogatási tervet, annak szempontjait is. Külön-külön, egyénileg is meg kell beszélni a tervezett látogatás idejét. Az időpontban közösen kell megállapodni. Máskülönben esetleg alkalmatlan az általunk megjelölt időpont a családnak.

Az előkészítő munkát, különösen az első osztályokban, már az első szülői értekezleten kezdjük el. A további osztályokban is jó felfrissíteni a tudnivalókat.

A látogatási tervet ugyancsak helyes már az év elején ismertetnünk. Különösen fontos ez osztálytanító vagy osztályfőnök változaskor, hiszen sürget a rövid határidő: a félév végéig be kell fejeznünk családlátogatásainkat.

A PEDAGÓGUS FELKÉSZÜLÉSE A CSALÁDLÁTOGATÁSRA

Mielőtt elindulnánk a látogatásra foglalkozunk többet a látogatásra kerülő tanulóval,

majd gyűjtsük össze mindazt, amit a tanulóról tudunk, s mindazt, amit tudni szeretnénk.

Miért kell végig gondolnunk, amit a tanulóról már tudunk? A beszélgetéskor nemcsak mi kérdezzünk. Bennünket is kérdeznek, s úgy jó, ha mi tudunk is válaszolni. A kérdéseinket pedig azért tanácsos átgondolni, hogy a beszélgetés fordulataiban se feledkezzünk meg róluk. Természetesen kérdés nélkül is sok mindent megláthatunk, észrevehetünk, megtudhatunk.

A családlátogatás időtartamát nehéz meghatározni, hiszen sok mindentől függ. Függs a család és a pedagógus viszonyától, a problémák számától és természetétől, a pillanatnyi hangulattól. A nagyon rövid látogatás formálissá, a nagyon hosszú kényelmetlenné válhat. Általában 1–1½ óra az elfogadott. Ennyi elegendő lehet sok probléma megbeszéléséhez és még nem kényelmetlen a családnak.

A CSALÁDLÁTOGATÁS MÓDJÁ

A cikkem elején említett, a Köznevelésben folytatott vitában néhány pedagógus a rajtaütészerű, váratlan látogatások mellett és az úgynevezett „vendéglátás” ellen foglalt állást.

A váratlan, a bejelentés nélküli látogatást nem tartom illendőnek, s csak egészen ritka, kivételes esetekben tartom megengedettnek. (Pl. igazolatlan, indokolatlan mulasztás gyanúja esetén.)

Ami a kérdés második részét illeti, vitatottabb, mert vitathatóbb. Véleményem, s nyugodtan mondhatom, hogy a pedagógusok többségének véleménye is az, hogy a látogató pedagógus a családban vendég. Fogadásának módját, feltételeit nem ő szabja meg – ehhez nincs joga. A vendéglátó a szülő, s vendégét nyilván a családi szokásoknak megfelelően fogadja. A pedagógus joga, hogy a fogadásra elvei, beállása szerint reagáljon.

FELJEGYZÉSEK A CSALÁDLÁTOGATÁSRA

Sokat vitatott kérdés, hogy mit és mennyit jegyezzünk fel tapasztalatainkból. Erről a Rendtartás nem intézkedik.

A feljegyzések tartalmát és terjedelmét a tanítók saját belátásuk szerint, maguk szabják meg. Az adatszűrű, könnyebben felejtető információt szoktuk írásban rögzíteni. Sokan vezetnek családlátogatási naplót, mások a tanulókról készített más feljegyzéseket egészítik ki a családlátogatás tapasztalataival. Gyakran tud meg a tanító a szülőtől bizalmas, intim, csak személyének szánt információkat. Ezeket írásban rögzítenie nem szabad. Egyébként is nagyon kell vigyáznunk, hogy – hasonlóan az orvosi titoktartáshoz – tapasztalatainkat, értesüléseinket a legnagyobb diszkrécióval kezeljük.

A CSALÁDLÁTOGATÁSOK JELENTŐSÉGE A NEVELŐMUNKÁBAN

A jól tervezett, jól előkészített családlátogatás a tanuló személyiségének alaposabb, sokoldalú megismerését, viselkedésének, szokásainak megértését, tervszerű személyiségfejlesztésének eredményességét nagyban segíti.

A látogatások szorosabbra fűzik a gyermek és tanítója személyes kapcsolatát. E személyes kapcsolat a kisgyermek jó közérzetének, az iskola, a tanulás megszerettetésének, a kisiskolai tervszerű nevelésének elengedhetetlen alapja.

Ugyanakkor a gyermek környezetének, családjának formálását, a családi nevelés tudatosításának biztosítását is nagyban megkönnyíti. A mind nagyobb számú egésznapos iskolák tanítói arról számolnak be, hogy a gyermek családjának, környezetének ismerete nélkül az egésznapos iskola feladatainak ellátása lehetetlen. Minél több nevelési feladatot vállal magára az iskola, annál jobban kell ismernie tanulói testi, szellemi környezetét, adottságait. Így a családlátogatás jelentősége egyre fokozódik, a ráfordított idő és fáradság pedig nevelőmunkánk hatékonyságában, eredményességében sokszorosan megtérül.

SZABÓ TIBOR
Budapest

Adalékok a mágnescsíkok használatához

A tőszámnév és a főnév kapcsolatának tanítása

A címben jelzett orosz nyelvi jelenség megtanítása elég sok nehézséget jelent a tanulóknak. A magyar nyelvben ugyanis – mint ismert – nincs hozzá hasonló szabályokon nyugvó nyelvi konstrukció. A tananyagcsökkentés ezen is segített. A 114/1973. (M. K. 9.) MM. számú utasításhoz kiadott tantervi módosítás most már két ütemben írja elő a tőszámnév és a főnév kapcsolatának a megtanítását:

Az első ütem a 6. osztályban zajlik le, ahol az *ismeret fokán* kell megtanítani.

A második ütem a 7. osztályban megy végbe, ahol a 6. osztályban megszerzett *ismeret megerősítését* kell elvégezni.

Ez a megoldás megfelelő érési időt biztosít a tanulók számára, ha időközben többszöri ismétléssel ébrentartjuk, érleljük a megszerzett, illetve később a megerősített ismeretet.

A 6. osztályban a 15., a 7. osztályban a 13. leckében kell foglalkoznunk vele. A jelenleg még használt tankönyveink a tananyagcsökkentés előtti tantervi előírások szellemében készültek, amikor is a tőszámnév és a főnév kapcsolatának a megtanítása teljesen a 6. osztály feladata volt. Természetes, hogy így ennek az osztálynak a tankönyve tartalmaz megfelelő anyagot az új előírás teljesítéséhez. A 7. osztályos tankönyv megjelölt leckéje azonban nem ad erre szervesen lehetőséget. Nem is várható el tőle, hiszen készülésekor ez nem volt célja. Így azután e kényszerhelyzet pillanatnyi áthidalása igen kedvező lehetőséget nyújt a tanári önállóság érvényesülésének, amely viszont a mágnescsíkok alkalmazásához biztosít kedvező állapot.

A tőszámnév és a főnév kapcsolata tanításának a mágnescsíkokra való alkalmazásakor abból indultunk ki:

1. hogy valamely tárgy képe és a mellé helyezett szám, illetve számkártya a tárgy mennyiségi viszonyát idézheti a tanuló tudatába;

2. hogy az applikációnak így nemcsak a konkrétan megjelenítő kép, hanem az elvontan kifejező szám, illetve számkártya is lehet eszköze;